

Průběžné výsledky statistických šetření o platech a mzdách v resortu zdravotnictví za období 2019 až 1. čtvrtletí 2020: segment lůžkové péče

Markéta Bartůňková, Vladimíra Těšitelová, Daniel Klimeš, Ladislav Dušek

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR)

Praha, 26. 6. 2020

Zpráva shrnuje průběžné výsledky statistických šetření ÚZIS ČR zaměřených na kapacity a odměňování zdravotnických pracovníků v různých segmentech lůžkové péče. Data za rok 2019 byla doplněna mimořádným sběrem shrnujícím trendy za první čtvrtletí roku 2020.

Jde o zprávu průběžnou a zaměřenou pouze na lůžkovou péči, neboť sběr dat ze segmentů nelůžkové péče byl prodloužen z důvodu epidemie COVID-19 do konce června 2020. Konečné výsledky budou publikovány v průběhu července 2020.

Zpráva dokládá pokračující významný trend růstu odměn u lékařů a sester, a to u všech kategorií zřizovatelů. Progresivní růst platů i mezd pokračoval po celý rok 2019 a rovněž v období leden–březen 2020 a lze od něj odvodit optimistické predikce pro celý rok 2020. Rok 2019 byl také prvním rokem od roku 2012, kdy došlo k prokazatelnému nárůstu úvazkových kapacit sester v akutní lůžkové péči. Vývoj úvazkových kapacit lékařů rovněž vykazuje pozitivní saldo za celý rok 2019, zejména v akutní lůžkové péči. Výsledky šetření však rovněž potvrdily dlouhodobě vysoký podíl přesčasové práce a práce v době volna na celkových odměnách lékařů i sester; nicméně tento podíl setrvává na téměř stejných hodnotách od r. 2015 a nelimituje srovnání časových změn.

Zpráva je doplněna dvěma příloha ve formátu datových a grafických prezentací:

- **Příloha 1.** Kapacity a odměňování zdravotnických pracovníků v segmentu lůžkové péče: průběžná analýza probíhajících resortních statistických šetření za rok 2019
- **Příloha 2.** Kapacity a odměňování zdravotnických pracovníků v segmentu lůžkové péče: analýza mimořádného resortního statistického šetření za 1. čtvrtletí 2020

Úvod

V období březen–červen 2020 probíhá každoroční sběr dat v programu resortních statistických zjišťování, který mimo jiné zahrnuje hlášení poskytovatelů zdravotních služeb o odměnách zdravotnických pracovníků a o složkách platů a mezd. V druhé polovině května byl ukončen sběr těchto dat ze segmentu lůžkové péče, sběr dat z ambulantního sektoru stále probíhá a celé šetření bude uzavřeno v průběhu července 2020. Ukončení šetření za nelůžkové segmenty péče bylo časově posunuto z důvodu epidemie COVID-19.

- Poskytovatelé lůžkové péče odevzdali personální hlášení za rok 2019 a dále hlášení o platech a mzdách za první čtvrtletí roku 2020. Ačkoli šlo o zkrácený termín odevzdání a zpracování dat zasáhlo období epidemie COVID-19, byla hlášení vypracována včas a s reprezentativní výtěžností u průzkumu za rok 2018.
- Za rok 2019 tak bylo možné zpracovat 295 hlášení z celkového počtu 313 zpravodajských jednotek (94% výtěžnost).
- Mimořádný sběr dat přinesl nové přehledy o platech a mzdách pracovníků v lůžkové péči za období prvního čtvrtletí 2020 a srovnal jejich vývoj s úrovní odměňování v předchozích letech. Analýza pracuje s reprezentativním vzorkem poskytovatelů lůžkové péče odměňujících platem (N = 104, 95% pokrytí; za rok 2018 bylo dosaženo nižší, 90% pokrytí) a mzdou (N = 171, 85% pokrytí; za rok 2018 bylo dosaženo nižší, 73% pokrytí). Srovnání dat z roku 2019 s celoroční predikcí pro rok 2020 je založeno na pravděpodobnostní predikci výše odměn za celý kalendářní rok 2020; referenčním základem jsou výsledky sběru dat za první čtvrtletí 2019. Získaná data o odměnách za první čtvrtletí 2020 byla extrapolována na celý rok na základě meziročního růstu platových tarifů a základních (nárokových) mezd.

Program statistických zjišťování obsahuje seznam statistických zjišťování a charakteristiky jednotlivých zjišťování stanovené zákonem č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů. Program statistických zjišťování MZ na rok 2019 byl zveřejněn ve vyhlášce č. 250 ze dne 19. října 2018 o Programu statistických zjišťování na rok 2019, v částce 126/2018 Sb., rozeslané dne 7. listopadu 2018 včetně přílohy č. 1 a 2.

Sběr dat i nadále probíhá a chybějící hlášení budou doplněna tak, aby pokrytí lůžkového segmentu dosáhlo téměř 100 %, jak tomu bylo i v minulých letech. Sběr v roce 2020 probíhá podle stejné metodiky jako v minulých letech a výsledky je možné časově srovnávat. Konečné výsledky budou publikovány v průběhu července 2020.

Z dosud zveřejněných výsledků za lůžkový segment vyplývají závěry, které stručně shrnujeme v následujících kapitolách. Již úvodem je nutné zdůraznit, že predikce vývoje odměn za rok 2020 může být ovlivněna epidemií COVID-19, jejíž dopady však významně zmírňuje kompenzační úhradová vyhláška.

Hlavní závěry týkající se kapacity a odměňování sester v lůžkové péči

Průběžné výsledky potvrzují principiální nálezy z předchozích let, tedy významný růst odměn v čase a přetrvávající nedostatek kapacit všeobecných sester, zejména v akutní lůžkové péči. Avšak rok 2019 je prvním rokem od roku 2012, ve kterém kapacita sester v lůžkové péči významně vzrostla; zastavil se tak do té doby kontinuální rizikový pokles.

- V roce 2019 byl zastaven do té doby kontinuální úbytek úvazkové kapacity všeobecných sester a porodních asistentek v segmentu akutní lůžkové péče;

v systému přibylo +225 úvazků. Celkem v systému lůžkové péče evidujeme 48 164 úvazků všeobecných a dětských sester a porodních asistentek. Kumulativně tak kapacity sester v akutní lůžkové péči poprvé od roku 2012 vzrostly, ačkoli nadále nedosahují referenční hodnoty roku 2010. Oproti roku 2010 evidujeme pokles úvazkové kapacity o –1 933 úvazků, zejména z let 2013–2016.

- Pokles kapacit všeobecných sester v akutní lůžkové péči je však částečně kompenzován nárůstem úvazků praktických sester (zdravotnických asistentů) – jejich kapacity setrvale rostou, od roku 2018 do 2019 nově o +249 úvazků (výsledná kapacita v roce 2019 činila 3 741 úvazků praktických sester).
- Kapacity sester v ostatní lůžkové péči (dlouhodobá, následná péče) již čtvrtý rok postupně narůstají, aktuálně z roku 2018 o +102 úvazků. Nárůst úvazků sester v roce 2019 v ostatní lůžkové péči mírně překročil stav z referenčního roku 2010.
- Platy i mzdy sester od roku 2018 významně narostly a v roce 2019 dosáhly průměru (celkový průměr platů a mezd, všechny segmenty lůžkové péče) 43 865 Kč. Segment akutní lůžkové péče se v celkovém průměru odměn sester významně neliší od segmentu ostatní lůžkové péče. Zjištěný růst odměn od roku 2018 pokračuje v trendu z předchozího období a tento nemění. Meziročně 2018 -> 2019 tak jde o nárůst v obou segmentech lůžkové péče o cca 14 %, přičemž toto relativní navýšení bylo v přibližně stejné výši zjištěno u všech kategorií zřizovatelů lůžkové péče.
- Průměrná měsíční odměna zdravotních sester tak v roce 2019 významně převýšila průměrnou odměnu v ČR (dle dat ČSÚ: 34 125 Kč). Oproti roku 2010 odměna sester roste v roce 2019 kumulativním indexem růstu +169 %, zatímco průměrná mzda v ČR rostla proti roku 2010 o +143 %.
- Výše uvedené pozitivní trendy ve vývoji odměn sester jsou avšak, stejně jako v minulých letech, provázány dvěma hlavními negativními jevy:
 - Jelikož platy i mzdy rostou relativně stejným tempem, nadále zůstává mezi těmito dvěma formami odměny rozdíl, který začal být významný po roce 2011. Průměrný plat sestry dosáhl v roce 2019 hodnoty 46 974 Kč, zatímco průměrná mzda 39 620 Kč.
 - Problémem je rovněž velký objem přesčasové práce sester a práce ve službách, což je jistě důsledkem chybějících kapacit v akutní lůžkové péči. To se nevyhnutelně promítá do složek platů a mezd, kdy základní tarif u odměn sester tvoří 58 % (platy) – 60 % (mzdy) v segmentu akutní péče, resp. 56 % (platy) – 66 % (mzdy) v ostatní lůžkové péči. Nicméně podíl tarifní složky i dalších složek platů a mezd zůstává dlouhodobě v čase neměnný a nezkrusuje tak časová srovnání.

Hlavní závěry týkající se kapacity a odměňování lékařů v lůžkové péči

Rovněž u lékařů výsledky za rok 2019 potvrzují hlavní nálezy z předchozích let, tedy významný růst odměn v čase, avšak také rizikově vysoký podíl přesčasové práce, zejména v akutní lůžkové péči.

- V roce 2019 přibýlo do segmentu akutní lůžkové péče celkem +480 úvazků lékařů, což znamená nárůst o 2,23 % na celkových 21 968 úvazků (v roce 2019 přibýlo +292 úvazků).
 - Tento trend potvrzuje prediktivní modely z roku 2014 předvídající celkové pozitivní saldo nástupu lékařů do systému, a to ročně cca 300–400 úvazků. Při počtu absolventů lékařských fakult, který převyšuje 1 200, jde ovšem o relativně malý absolutní přírůstek, který nicméně stále převyšuje úbytek kapacit daný stárnutím a odchody lékařů do důchodu.
 - Konečné vyhodnocení celkové roční bilance musí být provedeno i se započítáním nelůžkové péče, z tohoto hlediska jsou tedy výše uvedená čísla předběžná a týkají se jen péče lůžkové. Celkové výsledky zahrnující i ambulantní segmenty péče budou publikovány v červenci 2020.
- V roce 2019 došlo i k mírnému posílení ostatní lůžkové péče (následná, dlouhodobá péče), celkem o +18 úvazků lékařů. Ve srovnání s rokem 2010 se v úvazcích lékařů tento segment lůžkové péče dostává do pozitivního salda, od roku 2010 kumulativně jde o +128 úvazků lékařů
- Platy i mzdy lékařů od roku 2018 významně narostly a v roce 2019 dosáhly průměru (celkový průměr platů a mezd, všechny segmenty lůžkové péče) ve výši 82 333 Kč. Segment akutní péče se v celkovém průměru odměn lékařů významně liší od segmentu ostatní lůžkové péče (celkový průměr v akutní péči: 82 726 Kč vs. v ostatní lůžkové péči: 75 916 Kč). Zjištěný růst odměn od roku 2018 pokračuje v trendu z předchozího období a tento v celkovém průměru nemění. Meziročně 2018 -> 2019 tak jde o nárůst o cca +6 % (mzdy lékařů rostly průměrně o +7,2 %, platy o +5,4 %).
- Průměrná odměna lékaře tak v roce 2019 významně převýšila průměrnou odměnu v ČR (dle dat ČSÚ: 34 125 Kč). Oproti roku 2010 odměna lékařů roste v roce 2019 kumulativním indexem růstu +166 %, zatímco průměrná mzda v ČR rostla proti roku 2010 o +143 %.
- Výše uvedené pozitivní trendy ve vývoji odměn lékařů jsou však stejně jako v minulých letech provázeny dvěma hlavními negativními jevy:
 - Ačkoli mzdy lékařů rostly relativně rychlejším tempem než platy, nadále zůstává mezi těmito dvěma formami odměny významný rozdíl. Průměrný plat

lékařů dosáhnul v roce 2019 hodnoty 84 744 Kč, zatímco průměrná mzda 78 848 Kč.

- Problémem je velký objem přesčasové práce a práce ve službách, přičemž u lékařů dosahuje objem přesčasové práce většího podílu než u sester. To se promítá do složek platů a mezd, kdy základní tarif u odměn lékařů tvoří 49 % (platy) – 58 % (mzdy) v segmentu akutní péče, resp. 52 % (platy) – 67 % (mzdy) v ostatní lůžkové péči. Nicméně podíl tarifní složky i dalších složek platů a mezd zůstává dlouhodobě v čase neměnný a nezkrusuje tak časová srovnání.

Výsledky predikce (předběžné modelace) odměňování v roce 2020

Mimořádný sběr dat přinesl nové přehledy o platech a mzdách pracovníků v lůžkové péči za období prvního čtvrtletí 2020 a srovnal jejich vývoj s úrovní odměňování v předchozích letech.

Srovnání vývoje 2019 -> 2020 je založeno na pravděpodobnostní predikci výše odměn za celý kalendářní rok 2020. Pouze z dat prvního čtvrtletí nelze samozřejmě přímočaře usuzovat na vývoj během celého roku, neboť období leden–březen není reprezentativní zejména u nenárokových složek mzdy, dále v čerpání dovolených, náhrad apod. První čtvrtletí roku také neodráží reprezentativně počty přesčasových hodin a práce ve volných dnech za celý rok. Z těchto důvodů byla následujícím postupem provedena pravděpodobnostní predikce (modelace) výše odměn za celý rok 2020:

1. Za období prvních čtvrtletí 2019 a 2020 byly dosbírány detailní přehledy o složkách platů a mezd; takto bylo možné přesně kvantifikovat tarifní složku odměny.
2. Výše tarifu byla trendově srovnána s těmito hodnotami z předchozích let.
3. Pro rok 2020 byla následně pravděpodobnostně predikována výše ostatních složek platu s předpokladem, že vzájemné poměry a relativní zastoupení těchto složek se mezi jednotlivými roky významně nemění.

Predikce vývoje odměn za rok 2020 má omezenou interpretaci. Reálný vývoj platů a mezd může být silně ovlivněn důsledky epidemie COVID-19, která zásadně ovlivnila produkci ve všech segmentech lůžkové péče.

Výsledky provedené predikce lze stručně shrnout následovně:

- Akutní lůžková péče
 - Lékaři. V roce 2020 roste celková odměna (průměr platů a mezd) lékařů průměrně o 6,8 % a pravděpodobně dosáhne hodnoty přibližně 88 312 Kč (plat: 90 293 Kč, mzda: 85 342 Kč).
 - Sestry. V roce 2020 roste celková odměna (průměr platů a mezd) sester průměrně o 8,5 % a pravděpodobně dosáhne hodnoty přibližně 47 498 Kč (plat: 50 660 Kč, mzda: 43 154 Kč).

- Ostatní lůžková péče
 - Lékaři. V roce 2020 roste celková odměna (průměr platů a mezd) lékařů průměrně o 7,7 % a pravděpodobně dosáhne hodnoty přibližně 81 729 Kč (plat: 81 432 Kč, mzda: 82 494 Kč).
 - Sestry. V roce 2020 roste celková odměna (průměr platů a mezd) sester průměrně o 8,6 % a pravděpodobně dosáhne hodnoty přibližně 48 277 Kč (plat: 51 883 Kč, mzda: 38 949 Kč).